

2. TÖREDELEM

Van-e a világ?

Úgy mondják, ez transzcendens kérdés.

Mért volna transzcendens, hiszen tapasztalatunk van róla?!

De ha mégis annak tekintem, habozás nélkül állást merek foglalni benne:

A világ igenis VAN, s mihelyt *Univerzum*, máris egyetlen egység. A dolgok összessége, egyetlen, mindent átfogó relációrendszer a világ.

Mindebben azonban jókora csúsztatás rejlik.

A világ (a valami) *léte* tényleg tapasztalati tény, de már az *egysége* nem is bizonyított, nem is evidens. Csakis a nevéből (kvázi a definíciójából) következik.

Az Univerzum egysége, amiből kiindulok, eszerint antinomikus tétel. Gondolkodásom deduktív eleme, nyelvileg örökölt, rejtett, és most töredelmesen bevallott axiómája.

Más szóval: ez a hitem. Ezt kell hinnem, hogy gondolkozhasam egyáltalán. Ezen kívül nem is hiszek semmit.

Valódi megítélésem szerint azonban az *Univerzum egysége* nem pusztán hittétel, nemcsak a nevéből, a definíciójából következik, hanem az „idő” (minden változás, mozgás) irreverzibilitásából is. Mihelyt van valami, ami a dolgok mindenkori jelen állapotának nevezhető, mihelyt tehát van tér-idő egység, s ennek változása, mozgása *vissza nem fordítható*: a világfolyamat egyetlen egység.

És ez már megint tapasztalati tény, érvényes premissza, objektív kiindulás.

A világegységet csakis fogalmi gondolkodásunk transzcendentálja. Éspedig csakis azáltal, hogy külön tér és külön idő szavunk van.